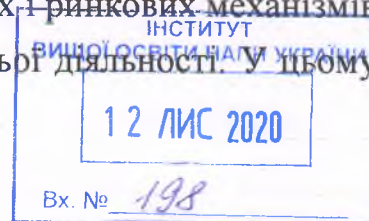

ВІДГУК

офіційного опонента доктора педагогічних наук, професора Борової Тетяни Анатоліївни на дисертацію Власової Інни Володимирівни «Розширення фінансової автономії університетів: політичний та управлінський виміри», поданої до спеціалізованої вченої ради Д 26.456.02 на здобуття наукового ступеня доктора педагогічних наук за спеціальністю 13.00.06 – теорія і методика управління освітою

Суспільство сталого розвитку обумовлює перехід до нових умов господарювання, змінює роль і функції закладів вищої освіти й викликає необхідність трансформації державного регулювання. Діяльність закладів вищої освіти здійснюється в умовах ринкових відносин та посилення конкуренції. Саме тому, університети повинні враховувати вимоги ринку, оперативно і адекватно реагувати на зміну кон'юнктури і нові тенденції. Необхідною передумовою для успішної діяльності університетів в складних умовах мінливого глобального середовища виступає їх здатність і можливість самостійно приймати рішення. В Україні автономію поки що не розглядають як необхідну умову успішного розвитку університетів. Однією з основних проблем реформування української системи вищої освіти є визначення форм і меж автономії університетів задля ефективного їх функціонування, а також підтримання балансу між ступенем автономії та державним регулюванням освітнього процесу з метою адекватного задоволення соціальних очікувань, зокрема поєднання ідеології вільного ринку з дотриманням принципів соціальної справедливості. Модернізація вищої освіти полягає у її гармонізації з європейськими стандартами. Вивчення та застосування світового досвіду формування університетської автономії дозволить більш раціонально використовувати державні кошти й активно впроваджувати інноваційні рішення в діяльність закладів вищої освіти.

Пошук оптимального співвідношення державних і ринкових механізмів стає актуальною проблемою теорії і практики освітньої діяльності. У цьому

контексті питання автономії закладів вищої освіти набуває виняткової важливості.

Дисертаційне дослідження Власової Інни Володимирівни є достатньо вагомою подією у науковому житті та управлінській практиці закладів вищої освіти України. Адже успішно завершено багаторічне дослідження, присвячене політичним та управлінським вимірам фінансової автономії університетів.

Авторкою ґрунтовно проаналізовано низку суперечностей, які мають місце в теорії та практиці педагогіки, що характеризують сучасний простір вищої освіти в Україні на концептуальному, нормативно-організаційному та методичному рівнях, а саме між: актуальністю розширення фінансової автономії закладів вищої освіти України як одного із ключових пріоритетів реформування у світлі інтеграції до Європейського простору вищої освіти та недостатнім рівнем готовності системи вищої освіти України до ефективної реалізації цього процесу у політичному та управлінському контекстах; потребою підвищення ефективності діяльності університетів України та відсутністю чіткої і послідовної державної політики, узгодженої з ключовими стейкхолдерами, щодо розширення фінансової автономії закладів вищої освіти.

Дисертанткою переконливо доводить, що обрана для дослідження проблема є надзвичайно актуальною, а її вирішення – своєчасним. У дисертації підкреслено, що інституційна автономія закладів вищої освіти має вирішальне значення для досягнення університетами своїх стратегічних цілей та забезпечення ефективності їх діяльності і, що спрямування на розширення фінансової автономії університетів в Україні корелюється з відповідною тенденцією Європейського простору вищої освіти. За таких умов нагальною стає потреба у розширенні фінансової автономії університетів, зокрема у політичному та управлінському вимірах.

Обґрунтовуючи актуальність дослідження, Інна Володимирівна Власова логічно вибудовує стратегію наукового пошуку, чітко визначає його мету, завдання, об'єкт та предмет, методи дослідження та наукову новизну (с. 2–5 автореферату, с. 18 – 21 дисертації). Структуру та зміст дисертаційного дослідження розкрито відповідно до поставлених завдань.

Слід зазначити про належну обґрунтованість наукових положень, висновків, сформульованих у дисертації.

Робота дисертантки має безпосередній зв'язок з науковими програмами, планами, темами (с. 2 автореферату, с. 17 дисертації) Інституту вищої освіти НАПН України.

Вірогідність одержаних автором наукових результатів не викликає сумніву, оскільки вони цілком адекватні суті та конкретним завданням дослідження, досягнуті завдяки системному використанню комплексу взаємопов'язаних дослідницьких методів, що дало змогу автору ґрунтовно окреслити сутність розширення фінансової автономії університетів, у частині виокремлення політичного і управлінського вимірів, виокремити концептуальні рамки розширення фінансової автономії університетів та запропонувати сценарії розширення фінансової автономії університетів України.

Дисертаційне дослідження відрізняється чіткою структурою та цілісністю викладеного матеріалу. Розділи дисертації є логічно завершеними, взаємопов'язаними, містять висновки, які відповідають їх змісту. Змістовними та цікавими є додатки. Ґрунтовною є характеристика джерельної бази дисертаційної роботи, що є достатньою для висвітлення основних положень дослідження (479 найменувань, із них 391 – іноземною мовою). Основні положення й результати дисертаційного дослідження апробовані на міжнародних та всеукраїнських конференціях.

Жодних сумнівів не викликає наукова новизна дослідження та практична значущість одержаних результатів. У дисертаційній роботі вперше: визначено та обґрунтовано сутність розширення фінансової автономії університетів у частині виокремлення політичного і управлінського вимірів, характеристики їх складових на національному, регіональному, інституційному рівнях; обґрунтовано концептуальні рамки розширення фінансової автономії університетів; запропоновано сценарії розширення фінансової автономії університетів України.

Одержані дисертанткою результати достатньо переконливо представлено у висновках до розділів та загальних висновках, які відповідають найважливішим положенням рецензованого дослідження та поставленій меті.

Результати й висновки дисертаційної роботи можуть бути використані університетами для розширення фінансової автономії.

Дисертація логічно починається з аналізу стану університетської автономії у вітчизняних та зарубіжних наукових дослідженнях. Авторкою здійснено детальний аналіз наукових праць, завдяки якому визначено і обґрунтовано зміст і роль вищої освіти в соціально-економічному розвитку; стратегічний та фінансовий менеджмент закладів вищої освіти; систему фінансового забезпечення вищої освіти; сутність і склад автономії закладів вищої освіти; моделі університетської автономії; взаємозалежність академічної свободи та академічної автономії; взаємозв'язок автономії університету та врядування і лідерства у вищій освіті; особливості реалізації кадрової автономії та фінансової автономії; підзвітність та соціальна відповідальність у сфері вищої освіти; напрями розширення автономії університетів), їх теоретичний і прикладний характер. Виконано цей аналіз досить кваліфіковано і з більшістю висновків автора можна погодитися.

До досягнень роботи слід також віднести досить оригінальну, емну та обґрунтовану порівняльну характеристику понятійно-термінологічного апарату, який автор подає у таких залежностях: академічна свобода та університетська автономія (автономія закладів вищої освіти); інституційна автономія та академічна, кадрова, фінансова, організаційна автономія; університетська автономія та відповідальність закладу вищої освіти; університетська автономія та підзвітність закладу вищої освіти; університетська автономія та ефективність закладу вищої освіти; університетська автономія та адаптивність закладу вищої освіти (с. 63 - 71 дисертації).

Ретельний аналіз ключових політичних та стратегічних документів європейського рівня щодо розвитку вищої освіти, провідного досвіду фінансування вищої освіти, зокрема дослідження великої кількості іноземних оригінальних джерел, дає підставу стверджувати про всебічну експертну оцінку основних положень теми дисертаційної роботи (Розділи 2-3 дисертації).

Оправданим слід вважати здійснення аналітичного огляду та систематизації низки різноманітних моделей, які поглиблюють розуміння й

унаочнюють управлінський та політичний виміри розширення фінансової автономії університетів (підрозділи 4.1.-4.3. дисертації).

Науковий інтерес викликає розроблена дисертанткою модель розширення фінансової автономії університетів (Додаток Д дисертації, с.21 автореферату), що ґрунтується на концептуальних рамках, які групувалися за такими характеристиками: специфіка управління галуззю, інституцією; роль держави в управлінні вищою освітою; типи врядування у вищій освіті; моделі сучасних університетів; парадигми соціального розвитку; рівень фінансової автономії університету; ефективність діяльності; підходи до фінансування; механізми та інструменти розширення фінансової автономії університетів. Інна Володимирівна чітко визначає компоненти моделі, обґрунтовує їх зміст і взаємозв'язки та переконливо обґрунтовує управлінський та фінансовий ефект цієї системи. Авторкою доведено, що концептуальні рамки розширення фінансової автономії університетів дозволяють інтегрувати різні управлінські моделі, механізми та інструменти та врахувати їх при визначенні підходів до розширення фінансової автономії університетів.

Обраний дисертанткою матричний принцип визначення та опису підходів до розширення фінансової автономії університетів (Рис.4.2. Матриця «Рівень фінансової автономії університетів – Рівень впливу університету на соціальний розвиток» с.332 дисертації, Рис.4.3. Матриця «Рівень фінансової автономії університетів – Рівень ресурсного забезпечення» с.333 дисертації) є ефективним у прийнятті управлінських рішень і заслуговує на увагу.

Досить ефективним і своєчасним є SWOT аналіз формул щодо обсягу фінансування закладу вищої освіти державної форми власності (с. 364–368 дисертації).

У дисертаційній роботі не без підстав наголошено на чинниках, які обмежують розвиток фінансової автономії українських університетів. На нашу думку, зроблена систематизація та узагальнення концептуальних рамок розширення фінансової автономії університетів для аналізу стану фінансування вищої освіти України є значним вкладом в теорію управління освітою.

Також доречним та науково обґрунтованим є запропоновані можливі сценарії розширення фінансової автономії університетів в Україні за

критеріями-парами: «Рівень фінансової автономії університету – Рівень ресурсного забезпечення» та «Рівень фінансової автономії університету – Рівень впливу на розвиток суспільства» (с.375-378 дисертації).

Окремо відзначаємо розробку практичних рекомендацій щодо розширення фінансової автономії університетів України.

Важливого значення у роботі набуває визначення показників ефективного управління, що сприяють розширенню фінансової автономії університетів України.

У дисертації достатньо повно розкривається процедура здійснення розширення фінансової автономії університетів України, яка містить етапи та моделі щодо впровадження за обраним університетом сценарієм.

Позитивно оцінюючи дисертацію, відзначимо дискусійні питання та окремі зауваження, а саме:

1. У моделі фінансової автономії університетів в управлінському вимірі зазначені етапи управління «планування, запровадження, моніторинг оцінювання, рефлексія». Бажано було б показати на практиці університетів кореляцію цих етапів з етапами політичного виміру «розроблення, впровадження, оцінювання, реалізація».
2. У розділі 5 поряд з нормативно-правовими документами, що регулюють фінансову автономію університетів України бажано було б показати на прикладах університетів стан автономії українських університетів за критеріями, які були досліджені у другому розділі дисертації.
3. Бажано було б детальніше розкрити взаємозв'язок принципів та механізмів управлінської та фінансової складової автономії університетів України на засадах сталого розвитку суспільства.
4. У тексті дисертації варто було б відобразити практичне застосування запропонованих моделей розширення фінансової автономії університетів на прикладі українських університетів.

Утім зроблені зауваження суттєво не впливають на загальну позитивну оцінку дисертаційної роботи.

Всебічний аналіз та експертне оцінювання виконаного Інною Володимирівною Власовою дисертаційного дослідження дають підстави в цілому оцінити його як закінчену, самостійно виконану працю, яка має наукову новизну, теоретичну та практичну значущість для теорії та практики управління освітою. Положення дисертаційного дослідження використані в Київському національному економічному університеті (довідка від 12 червня 2020 р. № 05.02/28), Кременчуцькому національному університеті імені Михайла Остроградського (довідка від 10 червня 2020 р. № 30-10/398), Національному технічному університеті «Дніпровська політехніка» (довідка від 17 лютого 2020 р. № 07-05/457), Полтавському університеті економіки і торгівлі (довідка від 21 травня 2020 р. № 01-10/28) та Інституті вищої освіти НАПН України (довідка від 4 листопада 2019 р. № 311/1).

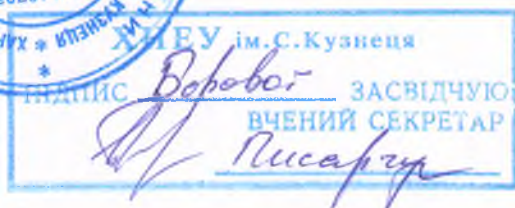
Матеріали дослідження широко апробовані автором на міжнародних, всеукраїнських та регіональних конференціях.

Автореферат адекватно відображує зміст дисертаційної роботи, результати якої знайшли достатньо повне відображення у 27 наукових працях, з них: 20 статей – у наукових виданнях, включених до Переліку наукових фахових видань України та виданнях, що індексуються у міжнародних наукометричних базах даних; 5 тез доповідей – у збірниках наукових праць і матеріалах конференцій; 2 аналітичні матеріали.

На основі аналізу дисертації, ознайомлення з працями, опублікованими за тематикою дисертації, відзначаємо високий рівень актуальності здійсненого докторського дослідження, обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих і представлених у дисертації, вірогідності й новизни, повноти висвітлення матеріалів дослідження в опублікованих працях, упроваджених в освітню практику діяльності університетів та робимо висновок, що дисертаційне дослідження «Розширення фінансової автономії університетів: політичний та управлінський виміри» повністю відповідає чинним вимогам пп. 9, 10, 12, 13, 14 «Порядку присудження наукових ступенів», затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 24.07.2013 р. № 567 (із змінами, внесеними згідно з Постановами КМ № 656 від 19.08.2015 р., № 1159 від 30.12.2015 р.,

№ 567 від 27.07.2016 р., № 943 від 20.11.2019 р., № 607 від 15.07.2020 р.), що дає підстави для присудження Власовій Інні Володимирівні наукового ступеня доктора педагогічних наук зі спеціальності 13.00.06 – теорія і методика управління освітою.

Офіційний опонент
доктор педагогічних наук, професор,
завідувач кафедри педагогіки,
іноземної філології та перекладу
Харківського національного
економічного університету
імені Семе́на Кузне́ця

Тетяна БОРОВА